

Abstraktní datový typ, jeho specifikace a implementace.
Zásobník, fronta, pole, seznam, tabulka, množina. Implementace
pomocí pole, spojových struktur a stromů.

Jakub Rathouský

May 8, 2021

Obsah

1	Abstraktní datový typ	2
1.1	Specifikace	2
1.2	Implementace	2
2	Struktury	3
2.1	Zásobník	3
2.1.1	Implementace	3
2.2	Fronta	3
2.2.1	Popis	3
2.2.2	Implementace	3
2.3	Pole	3
2.3.1	Popis	3
2.3.2	Implementace - jednodimenzionální pole	3
2.3.3	Implementace - multidimenzionální pole	4
2.4	Seznam	4
2.4.1	Popis	4
2.4.2	Implementace	4
2.5	Množina	4
2.5.1	Popis	4
2.5.2	Implementace	4
2.5.3	Implementace - indikátorový vektor	5
2.5.4	Implementace - neseřazené pole	5
2.5.5	Implementace - seřazené pole	5
2.5.6	Implementace - spojový seznam	6
2.6	Tabulka (Mapa, Slovník)	6
2.6.1	Popis	6
2.6.2	Implementace	6
2.6.3	Implementace - pole - přímý přístup	6
2.6.4	Implementace - neseřazené pole	7
2.6.5	Implementace - seřazené pole	7

1 Abstraktní datový typ

Abstraktní datové typy (ADT) definují množinu hodnot a operací nezávisle na konkrétní implementaci.

1.1 Specifikace

ADT může být formálně specifikován signaturou operací a množinou axiomů.

- axiomy jsou ekvivalence mezi výrazy, každý výraz reprezentuje stav
- výrazy jsou složené z operací a proměnných
- axiomy mohou být použity pro zjednodušení komplexnějších výrazů

```
Signatury:
init:      -> stack
empty(_):  stack -> bool
push(_,_): stack,elem -> stack
top(_):    stack -> elem
pop(_):    stack -> stack

Axiomy:
empty(init)      = true
empty(push(s,x)) = false
top(init)        = error
top(push(s,x))   = x
pop(init)        = init
pop(push(s,x))   = s
```

Figure 1: Ukázka popisu signatury a axiomů zásobníku

1.2 Implementace

Některé programovací jazyky (například Clear) dovolují formální specifikace ADT. Imperativní (a OOP) jazyky vyžadují explicitní implementaci ADT. V C++ je doporučeno implementovat ADT generickými třídami:

- typ prvku je generickým parametrem šablony třídy
- operace init je implementována konstruktorem
- implementace obvykle používá dynamicky alokovanou paměť, proto je často vyžadován i destruktore, kopírující konstruktor a přetížený operátor =
- když je signatura operace ADT, $\dots \rightarrow elem$ je doporučena implementace const metodou vracející T
- když je signatura operace ADT, $\dots \rightarrow ADT$ je doporučeno implementace metodou modifikující objekt

2 Struktury

2.1 Zásobník

2.1.1 Implementace

- pole pevné délky, kapacita je omezena už při kompilaci
- dynamicky alokované pole, velikost pole je dána parametrem konstruktoru
- dynamicky alokované pole, velikost pole se mění
- spojový seznam

Časová složitost je konstantní jak pro metodu push, tak pro pop. Jen pro dynamicky alokované pole s měnící se velikostí se liší:

- když je velikost pole měněna při každém push, složitost push je lineární
- když je velikost pole zdvojnásobována (nebo víc), je režije amortizována a push by byl průměrně konstantní

2.2 Fronta

2.2.1 Popis

Fronta je sekvenční kontejner organizovaný FIFO způsobem. Způsoby implementace:

2.2.2 Implementace

- pole pevné délky, kapacita (maximální počet prvků ve frontě) je omezena už při kompilaci
- dynamicky alokované pole, velikost pole je dána parametrem konstruktoru, opět omezená paměť
- dynamicky alokované pole, velikost je měněna vždy, když je potřeba
- spojový seznam (jednosměrně zřetěžen)

Časová složitost je konstantní (pro push i pop). Jediná výjimka je dynamicky alokované pole s měnící se velikostí, zde může být složitost až $O(n)$, ale průměrná může být stále konstantní při exponenciálním nárůstu velikosti.

2.3 Pole

2.3.1 Popis

Pole je datový kontejner, který organizuje prvky v n -dimenzionálním prostoru:

- náhodný přístup k prvkům s konstantní časovou složitostí
- prvek je identifikován n -ticí indexů (celých čísel)

2.3.2 Implementace - jednodimenzionální pole

`array[l1 ... h1]`

Prvky uloženy v kontinuálním paměťovém bloku, velikost bloku: $((h_1 - l_1 + 1) * \text{sizeof}(T))$. Funkce zajišťující přístup k prvku (mapovací funkce $\text{map}(i)$) je offset prvku od počátečního bloku.

Jednodimenzionální pole má jednoduchou mapovací funkci: $\text{map}(i) = (i - l_1)$. Protože pole v C/C++, Javě, C#... má vždy $l_1 = 0$, tak je mapovací funkce ještě jednodušší = $\text{map}(i) = i$

2.3.3 Implementace - multidimenzionální pole

`array[l1...h1, l2...h2, ..., ln...hn]`

Jediný kontinuální blok, serializace "po řádcích" (nejpravější index roste nejrychleji). Jediný kontinuální blok, serializace "po sloupcích" (nejlevější index roste nejrychleji). Přístupové vektory (liffe-ho vektory).

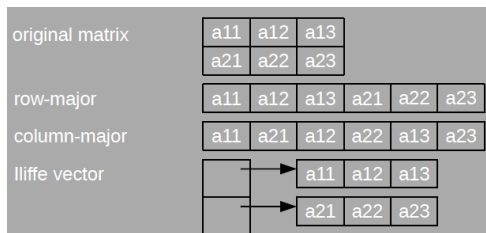

Figure 2: Příklad interní reprezentace pole

2.4 Seznam

2.4.1 Popis

Seznam je datová struktura, která poskytuje operace insert, remove a read. Operace jsou určeny pozicí v seznamu. Pozice může být měněna.

2.4.2 Implementace

Požadujeme konstantní časovou složitost pro všechny operace. Proto nemůže být použito pole. Struktura zřetězeného seznamu dovoluje provádění vložení a rušení s konstantní časovou složitostí. Obousměrně zřetězený seznam je použit pro dosažení konstantního času i pro operaci *o jedno zpět* (*toPrev*). Pro operaci *na konec* (*toEnd*) je použit ukazatel na konec pole.

2.5 Množina

2.5.1 Popis

Kontejner, který obsahuje prvky typu T, bez duplikátů. Základní interface:

- vložení prvku (insert)
- odstranění prvku (remove)
- test přítomnosti prvku

2.5.2 Implementace

- indikátorový (charakteristický) vektor
- pole (neseřazené)
- pole (seřazené)
- spojový seznam (jednosměrný, neseřazený)
- spojový seznam (jednosměrný, seřazený)
- binární vyhledávací strom
- rozptylovací funkce (hash table)

2.5.3 Implementace - indikátorový vektor

Funkce, který má hodnotu 0 pro prvky nepatřící do množiny 1 pro prvky v množině obsažené.

Když je universum konečné a dostatečně malé, může být funkce implementována jako vektor.

Vektor obsahuje hodnoty typu bool nebo je to bitové pole.

Implementace je rychlá:

- $\text{insert}(x)$ - $O(1)$
- $\text{del}(x)$ - $O(1)$
- $\text{isSet}(x)$ - $O(1)$

Jiné operace:

- průnik - vytvoření nové množiny, procházení jedné množiny ($O(n)$) a testování existence v druhé ($O(1)$) = $O(n)$ celkem
- sjednocení - vytvoření nové množiny, procházení prvků první množiny ($O(n)$), vkládání jejich prvků (to samé i pro druhou množinu) = $O(n + n) = O(n)$
- porovnání - porovnávají se všechny prvky obou množin - $O(n)$

2.5.4 Implementace - neseřazené pole

Neseřazené prvky jsou umístěny v poli, které je dynamicky alokované a jeho velikost se mění. Třída musí mít přehled o velikosti pole a o počtu prvků v množině.

- $\text{insert}(x)$ - nový prvek se umístí na konec pole ($O(1)$). To může způsobit duplicitu. Proto se musí nejdříve otestovat projitím pole ($O(n)$) = $O(n)$
- $\text{del}(x)$ - prochází se pole ($O(n)$) a když je prvek nalezen, nahradí se posledním prvkem pole ($O(1)$) = $O(n)$
- $\text{isSet}(x)$ - hledá se v poli ($O(n)$) = $O(n)$

Jiné operace:

- průnik - vytvoření nové množiny, procházení prvků první množiny ($O(n)$) a test přítomnosti v druhé množině ($O(m)$) = $O(n*m)$
- sjednocení - vytvoření nové množiny, procházení prvků první množiny a vkládání jejich prvků ($O(n)$). Pak procházení druhé množiny + kontrola existence ($O(n*m)$) = $O(n*m)$
- porovnání - porovnává se obsah polí (kvadratický algoritmus): $O(n*m)$

2.5.5 Implementace - seřazené pole

Seřazené prvky jsou umístěny v poli, které je dynamicky alokované a jeho velikost se mění. Třída musí mít přehled o velikosti pole a o počtu prvků v množině.

- $\text{insert}(x)$ - místo pro vložení se najde binárním hledáním ($O(\log n)$). Pak ale prvky za tímto místem musí být odsunuty pravo ($O(n)$) = $O(n)$
- $\text{del}(x)$ - prvek se najde binárně ($O(\log n)$), ale opět se musí posunout ($O(n)$) po vymazání = $O(n)$
- $\text{isSet}(x)$ - v poli se hledá binárně ($O(\log n)$) = $O(\log n)$

Jiné operace:

- průnik - vytvoří se nová množina, obě se projdou simultánně. Vloží se vždy jeden ze stejných prvků = $O(\max(n, m))$

- sjednocení - vytvoření nové množiny, obě množiny se procházejí sumultánně. Vloží se všechny prvky (stejně jen jednou) = $O(\max(n, m))$
- porovnání - porovnají se pole (lineární algoritmus) = $O(\max(n, m))$

2.5.6 Implementace - spojový seznam

Neseřazený spojový seznam: implementace je stejná jako u neseřazeného pole.

Seřazený spojový seznam: implementace vložení/odstranění/test přítomnosti je stejná jako u neseřazeného pole. Sjednocení/průnik/porovnání mohou být implementovány lépe - jako u seřazeného pole.

Implementace spojovým seznamem má větší režii na paměť než seřazené pole.

2.6 Tabulka (Mapa, Slovník)

2.6.1 Popis

Kontejner, který obsahuje dvojice klíč-hodnota. Klíče jsou unikátní. Základní interface:

- *init*: $\rightarrow Map$,
- vložení klíče s hodnotou (insert) *ins*($_, _$): $Key, Val, Map \rightarrow Map$,
- odstranění klíče s hodnotou (remove) *del*($_, _$): $Key, Map \rightarrow Map$,
- test přítomnosti klíče *isSet*($_, _$): $Key, Map \rightarrow bool$,
- výběr hodnoty podle klíče *read*($_, _$): $Key, Map \rightarrow Val$.

Lze iterovat přes dvojice klíč-hodnota nebo pouze přes klíče nebo pouze přes hodnoty.

Mapy a množiny jsou podobné. Množinu můžeme považovat za speciální případ mapy, kde hodnoty jsou typu *bool*.

2.6.2 Implementace

- pole - přímý přístup (klíče jsou indexy v poli)
- pole (neseřazené)
- pole (seřazené)
- spojový seznam (jednosměrný, neseřazený)
- spojový seznam (jednosměrný, seřazený)
- binární vyhledávací strom
- rozptylovací funkce (hash table)

2.6.3 Implementace - pole - přímý přístup

Klíče mohou být pouze celá čísla z intervalu 0 až maximální délka pole. Nepřítomnost prvku musí být určena speciální hodnotou (například NULL). Implementace je rychlá:

- *insert*(*k*, *v*) - $O(1)$
- *del*(*k*) - $O(1)$
- *isSet*(*k*) - $O(1)$
- *read*(*k*) - $O(1)$

2.6.4 Implementace - neseřazené pole

Pole obsahuje neseřazené páry klíč-hodnota. Nové prvky jsou přidávány na konec pole. Při hledání klíče se musí projít celé pole.

- $\text{insert}(k, v)$ - nový prvek se umístí na konec pole ($O(1)$). To může způsobit duplicitu. Proto se musí nejdříve otestovat projitím pole ($O(n)$) = $O(n)$
- $\text{del}(k)$ - prochází se pole ($O(n)$) a když je prvek nalezen, nahradí se posledním prvkem pole ($O(1)$) = $O(n)$
- $\text{isSet}(k)$ - hledá se v poli ($O(n)$) = $O(n)$
- $\text{read}(k)$ - hledá se v poli ($O(n)$) = $O(n)$

Jiné operace:

2.6.5 Implementace - seřazené pole

Pole obsahuje seřazené páry klíč-hodnota. Při hledání klíče se využije binární vyhledávání.

- $\text{insert}(k,v)$ - místo pro vložení se najde binárním hledáním ($O(\log n)$). Pak ale prvky za tímto místem musí být odsunuty pravo ($O(n)$) = $O(n)$
- $\text{del}(k)$ - prvek se najde binárně ($O(\log n)$), ale opět se musí posunout ($O(n)$) po vymazání = $O(n)$
- $\text{isSet}(k)$ - v poli se hledá binárně ($O(\log n)$) = $O(\log n)$
- $\text{read}(k)$ - v poli se hledá binárně ($O(\log n)$) = $O(\log n)$